

وضو

ای کسانی که ایمان آورده اید، چون به نماز برخاستید، صورت و دست‌های خود را تا آرنج بشویید و سروپاهای خود را تا برآمدگی پا مسح کنید.

سوره مائده آیه ۶

حامد صام

www.noorfatimah.org

نور فاطمه زهرا

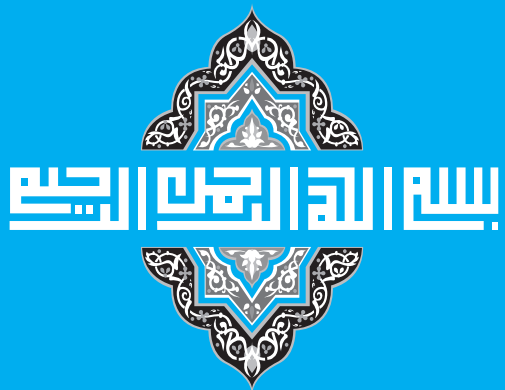
مؤسسه فرهنگی قرآن و عترت
تلفن: ۰۲۵ - ۳۷۷۴۰۰۷۷
www.noorfatimah.org

978-600-8179-05-4

تلفن: ۰۲۱ - ۶۶۴۱۸۲۰۶

وضو

به اهتمام: حامد صارم

وضو

مؤسسه فرهنگی قرآن و عترت نور فاطمه زهرا علیها السلام

حامد صارم

ویراستار: مهدی نصیری

گرافیک و یونیفرم: محسن داوری نژاد

صفحه آرایی: سید مبارک نقوی

ناشر: انتشارات حکمت و اندیشه / شابک: ۹۷۸-۶۰۰-۸۱۷۹-۰۳-۰
نوبت چاپ: اول، بهار ۱۳۹۵ / شمارگان: ۲۰۰۰ نسخه
قیمت: ۴۰۰۰ تومان

مراکز پخش: قم، بلوار سمیه، خیابان شهید رجایی، کوچه ۹، پلاک ۳۵
مؤسسه نور فاطمه زهرا علیها السلام - تلفن: ۰۲۵-۳۷۷۴۰۰۷۷ همراه: ۰۹۱۲۷۵۹۹۵۹۹
تهران، خ انقلاب اسلامی، بین ابوریحان و فلسطین، بن بست مهارت، خانه هنر، پلاک ۴ واحد ۱۳
انتشارات حکمت و اندیشه - تلفن: ۰۶۶۴۱۸۲۰۶-۲۱

www.noorfatemah.org

نقل مطالب این کتاب با ذکر مأخذ، جایز می‌باشد

با قدرانی از همکارانی که در تولید این اثر نقش داشته‌اند

این مختصر که براساس همگام‌سازی فقه و اخلاق مبتنی
بر آیات و روایات تنظیم شده است و نمونه‌ای است آغازین
در این زمینه به پیشگاه فرزند فاطمه علیها السلام و منتظر زهرای
مرضیه جمال جمع و مجمع جمال حجة الله على العالمین
و بقیة الله فی الارضین، به عنوان هدیه موری به سلیمان
اقلیم وجود تقدیم می‌گردد.

فهرست

۹.....	وضو
۱۰.....	جایگاه وضو
۱۴.....	جایگاه وضو در روایات
۱۷.....	کیفیت وضو
۱۸.....	روح وضو در دعای وضو
۱۹.....	دعای هنگام وضو
۲۱.....	دعای هنگام مضمضه
۲۲.....	دعای هنگام استنشاق
۲۳.....	دعای هنگام شستن صورت
۲۴.....	دعای هنگام شستن دست راست
۲۵.....	دعای هنگام شستن دست چپ
۲۵.....	دعای هنگام مسح سر
۲۶.....	دعای هنگام مسح پا
۲۸.....	آداب و مستحبات وضو
۲۸.....	دعا پس از فراغت از وضو
۲۹.....	مبطلات و نواقض وضو
۳۱.....	برخی از احکام وضو
۳۲.....	موارد وضو
۳۲.....	الف) موارد وجوب وضو
۳۲.....	ب) موارد استحباب وضو

وضو

«وضو» در لغت به معنای زیبایی و پاکیزگی است. «وَضوء»، به فتح واو، آبی را گویند که با آن وضو گرفته می شود و «وُضوء»، به ضمّ واو، همان عمل وضو گرفتن است.^۱

«وضو» در اصطلاح، شستن صورت و دست ها و مسح سرو پا به قصد قُربت و نزدیکی به خدا با کیفیتی خاص است که توضیح آن خواهد آمد. از دستوراتی است که همه مسلمانان، در هر روز باید آن را انجام دهند؛ زیرا داشتن وضو برای به جا آوردن پنج نماز واجب لازم و نماز بدون وضو، باطل است.

در قرآن کریم و روایات معصومان علیهم السلام وضو گرفتن «طهارت: پاکی» نامیده شده است؛ چرا که شست و شوی صورت و دست، و مسح سرو پا، با کیفیت

خاص؛ اگر چه نوعی پاکیزگی است، اما چون با قصد قربت همراه شده و هر فعل آن روح و باطنی دارد، سبب پیدایش طهارت درونی در انسان می‌گردد.

جایگاه وضو

خدای تعالی طهارت و پاکیزگی را دوست دارد. پاکیزگان محبوب خداوند هستند.^۱ دوست داشتن خداوند بدین معناست که اهل طهارت در پرتو فیض، توجه و عنایت خداوند قرار می‌گیرند.

در قرآن کریم از دو گونه طهارت سخن به میان آمده است: یکی طهارت ظاهری اعضا و جوارح، و دیگری طهارت و پاکی قلب و روح. قرآن کریم در آیات متعددی به طهارت باطنی و قلبی اشاره نموده است، از جمله آیه شریفه «تطهیر» که درباره خاندان پیامبر است. خداوند هرگونه رجس و ناپاکی را از آنان برداشته و جان و روح

۱. «وَاللَّهُ يُحِبُّ الْمُطَهَّرِينَ»، سوره توبه، آیه ۱۰۸.

آنان را در طهارتِ کامل قرار داده است. از این رو، درباره ایشان می‌فرماید:

«إِنَّمَا يُرِيدُ اللَّهُ لِيُذْهِبَ عَنْكُمُ الرِّجْسَ أَهْلَ الْبَيْتِ وَيُطَهِّرَكُمْ تَطْهِيرًا»^۱

همچنین در سوره توبه، افرادی را که در مسجدی هستند، که بر اساس تقوا بنا شده است، به طهارت و پاکی می‌ستاید.^۲ اساسی‌ترین و مهم‌ترین و ماندگارترین نوع طهارت، طهارت قلبی و روحی است؛ زیرا نزد خداوند قلب سلیم پذیرفتنی است. قلب سلیم، قلبی است که از آلودگی‌های اخلاقی و رفتاری پاک گشته است. فرد در سرای طهارت و پاکی - بهشت - وارد نمی‌شود مگر این پاکی روی دهد:

«وَنَزَعْنَا مَا فِي صُدُورِهِمْ مِّنْ غِلٍّ إِخْوَانًا عَلَىٰ سُرُرٍ مُّتَقَابِلِينَ»^۳

و برگزینیم آنچه کینه [و شائبه‌های نفسانی] در سینه‌های آنان است؛ برادرانه بر تخت‌هایی روبه‌روی یکدیگر نشستند.

۱. سوره احزاب، آیه ۳۳.

۲. «لَمْسِجِدَ أَتَيْتَسُ عَلَى التَّقْوَىٰ مِنْ أَوَّلِ يَوْمٍ أَحَقُّ أَنْ تَقُومَ فِيهِ رِجَالٌ يُحِبُّونَ أَنْ يَتَطَهَّرُوا وَاللَّهُ يُحِبُّ الْمُطَهَّرِينَ»، سوره توبه، آیه ۱۰۸.

۳. سوره حجر، آیه ۴۷.

کسانی که در پی طهارت باطنی‌اند باید به طهارت ظاهری نیز اهتمام داشته باشند. وضو از نمونه‌های طهارت ظاهری است که در طهارت باطنی اثرگذار است. در آیه شریفه «وضو»، طهارت باطنی و قلبی از آثار وضو (طهارت ظاهری) شمرده شده است: «مَا يُرِيدُ اللَّهُ لِيَجْعَلَ عَلَيْكُمْ مِنْ حَرَجٍ وَلَكِنْ يُرِيدُ لِيُطَهِّرَكُمْ»^۱.
براین اساس، واژه طهارت بر وضو اطلاق شده است؛ زیرا یکی از زمینه‌های رسیدن به طهارت قلبی و درونی است. این تأثیر زمانی است که وضو همراه با حضور قلب و خشوع در پیشگاه خدا باشد. بنا براین، وضو ترکیبی است از نظافت (پاکیزگی) و طهارت (پاکی و نورانیت درونی و قلبی).

ائمۀ طاهرين عليه‌السلام وضو را «نور» معرفی کرده‌اند. در واقع فردی که وضو را با توجه و به قصد قربت به خدا می‌گیرد، در پرتو نور، رحمت و فیض خداوند قرار می‌گیرد. در روایتی چنین آمده است:

«أَنَّ الْوُضُوءَ عَلَى الْوُضُوءِ نُورٌ عَلَى نُورٍ وَمَنْ جَدَّدَ وَضُوءَهُ مِنْ غَيْرِ حَدَثٍ آخَرَ جَدَّدَ

اللَّهُ عَزَّوَجَلَّ تَوْبَتُهُ مِنْ غَيْرِ اسْتِغْفَارٍ^۱

وضو بر روی وضو نور بر روی نور است و هر که وضوی خود را تجدید کند، بی آنکه وضوی اوّل او باطل شده باشد، خداوند بدون طلب بخشایش و توبه جدید، توبه او را تجدید می‌کند.

وضوی همراه با حضور قلب و احساس آماده شدن برای نماز و حضور در پیشگاه خدا و مناجات با او، و با توجه به معانی دعاهاى آن «نور» خواهد بود. چنین وضوی کامل و نیکویی، باعث ایجاد طهارت معنوی در انسان می‌شود. هر درجه‌ای از طهارت، درجه‌ای از محبت خدای تعالی به انسان و آمادگی پذیرش فیض بیشتر او را فراهم می‌آورد و محبت بین خدا و بنده، بازدارنده بنده از گناه نیز خواهد بود.

اگر چه طهارت داشتن (با وضو بودن) برای خواندن نماز واجب است، داشتن طهارت دائمی کاری بسیار پسندیده است؛ زیرا انسان طاهر، همواره در پرتو توجه و عنایت ویژه پروردگار قرار می‌گیرد. پیامبر اکرم ﷺ می‌فرماید: ای آنس، همیشه با وضو باش که خدا عمرت را دراز کند، و اگر توانستی در طول شبانه روز

۱. من لا یحضره الفقیه، ج ۱، ص ۴۱.

با وضو باشی این کار را بکن؛ زیرا اگر با وضو بمیری شهید به شمار می آیی»^۱.

جایگاه وضو در روایات

۱. رَسُولُ اللَّهِ ﷺ قَالَ: «اِفْتِتَحُ الصَّلَاةُ الْوُضُوءُ»^۲.

افتتاح و شروع نماز، وضوست.

۲. امیرالمؤمنین علی بن ابی طالب علیه السلام قال: «لَا يَجُوزُ صَلَاةُ امْرِئٍ حَتَّى يُطَهِّرَ

مَنْسَ جَوَارِحِ الْوُجْهِ وَالْيَدَيْنِ وَالرَّأْسِ وَالرِّجْلَيْنِ بِالمَاءِ وَالْقَلْبَ بِالتَّوْبَةِ»^۳.

فرد باید برای نماز پنج عضو خود: صورت و دودست و سر و دو پا را با آب و قلب را با توبه پاکیزه کند.

۱. «رَسُولُ اللَّهِ ﷺ يَا أَنَسُ أَكْثَرُ مَنْ الظُّهُورَ يَزِدُّهُ اللَّهُ فِي عُمْرِكَ وَإِنْ اسْتَطَعْتَ أَنْ تَكُونَ بِاللَّيْلِ وَالنَّهَارِ عَلَى طَهَارَةٍ فَأَفْعَلْ فَإِنَّكَ تَكُونُ إِذَا مِتَّ عَلَى الطَّهَارَةِ شَهِيداً»، أمالي (مفید)، المجلس السابع، ص ۶۰.

۲. کافی، ج ۳، «باب النوادر»، ص ۶۹.

۳. مستدرک الوسائل ومستنبط المسائل، ج ۴، ص ۱۱۳.

همان گونه که طهارت ظاهری برای ورود به نماز با وضو پدید می آید، طهارت باطنی و قلبی برای ورود به نماز، با توبه و استغفار فراهم می آید.

۳. أبو الحسن علی بن موسی الرضا علیه السلام قال: «إِنَّمَا أُمِرَ بِالْوُضُوءِ وَبَدِئَ بِهِ، لِأَنَّهُ يَكُونُ الْعَبْدُ ظَاهِرًا إِذَا قَامَ بَيْنَ يَدَيِ الْجَبَّارِ عِنْدَ مُنَاجَاتِهِ إِيَّاهُ، مُطِيعًا لَهُ فِيمَا أَمَرَهُ، نَقِيًّا مِنَ الْأَذْنَسِ وَالنَّجَاسَةِ، مَعَ مَا فِيهِ مِنْ ذَهَابِ الْكَسَلِ وَطَرْدِ النُّعَاسِ وَتَزَكِيَةِ الْفُؤَادِ لِلْقِيَامِ بَيْنَ يَدَيِ الْجَبَّارِ...»^۱

همانا به وضو فرمان داده شد و [عبادت] با آن آغاز شد، تا هنگامی که بنده در پیشگاه خداوند جبار برای مناجات با او ایستاد، پاک و فرمانبردار او باشد، و از آلودگی ها و نجاسات پیراسته. افزون بر این، وضو تنبلی و خواب آلودگی (کسل بودن) را از میان می برد و باعث پاکی قلب در هنگام قیام در پیشگاه خداوند جبار^۲ می شود.

۱. وسائل الشیعة، ج ۱، ص ۳۶۷.

۲. در این روایت شریف، نام «جبار» خداوند آمده است. با توجه به اینکه «جبار» معنای قدرت قاهره خدا را می رساند، این واژه در روایت، کنایه از این است که نمازگزار باید در اوج خشوع و خضوع و تسلیم، خود را در برابر خدای چیره بر کل هستی بداند و ببیند.

پس از وضو، انسان چنین بیندیشد که ظاهرت را پاک نمودی و می خواهی به حضور خدا برسی و با او مناجات کنی، پس قلب خود را نیز پاک بنما. حداقل آن این است که توبه و استغفار را -که از عوامل طهارت باطن است- با وضوی خود همراه سازد.

۴. رَسُولَ اللَّهِ ﷺ قَالَ: «أَلَا أَدُلُّكُمْ عَلَى مَا يَكْفِرُ الذَّنُوبَ وَالْخَطَايَا إِسْبَاغُ الْوُضُوءِ عِنْدَ الْمَكَارِهِ وَانتِظَارُ الصَّلَاةِ بَعْدَ الصَّلَاةِ فَذَلِكَ الرِّبَاطُ»^۱

آیا آگاه نکنم شما را به چیزی که گناهان و خطاهای شما را می پوشاند؟

۱. کامل بودن وضو در هنگام سختی ها و ناخوشایندی ها؛

۲. انتظار رسیدن وقت نماز بعد از نماز [که این انتظار را مایه نگهداری از ارتکاب محارم است.

۱. اگرچه با همین مقدار شستن و مسح اعضا، نماز و عبادات صحیح است، رعایت برخی از نکات، باعث کمال وضومی شود، مانند توبه و استغفار و توجه به معنای دعاها و وضو، که بیان کننده روح وضوست. در روایات از این کارها به «اسباغ وضو» تعبیر شده است. اسباغ وضو (وضوی کامل) آثار مهم و قابل توجهی دارد، از جمله باعث کمال نماز و حضور قلب می شود. کسی که وضوی کامل می گیرد روز قیامت در حالی برانگیخته می شود که نوری در مقابل دو چشم او قرار می گیرد.

۲. بحار الأنوار، ج ۷۷، ص ۳۱۱.

کیفیت وضو

پس از نیت وضو گرفتن^۱، به ترتیب، صورت، دست راست و دست چپ را می‌شوئیم و جلوی سر و روی پاها را مسح می‌کشیم.

صورت باید از بالای پیشانی (جایی که موی سربرون می‌آید) تا آخر چانه و از پهنا، به مقداری که بین انگشت وسط و شست قرار می‌گیرد شسته شود.

پس از صورت، نوبت به شستن دست راست و بعد دست چپ از آرنج تا سر انگشتان می‌رسد.

بعد از شستن هر دو دست، جلوی سر را با رطوبت آب وضو که در دست مانده، مسح می‌کشیم.

لازم نیست که مسح بر پوست سر باشد، بلکه بر روی موهم صحیح است، مگر اینکه موی سر به اندازه‌ای باشد که به هنگام شانه به صورت بریزد. در

۱. از آنجا که وضو عبادت است و تنها باید برای پرستش خداوند انجام گیرد وضو گیرنده باید، از وضو هیچ قصدی جز نزدیک شدن به خداوند نداشته باشد. این قصد و اراده همان نیت است.

این صورت، باید پوست یا موی متصل به پوست را مسح کرد. بعد از مسح سر، باید با تری آب وضو که در دست مانده، روی پاها را از سر انگشت تا برآمدگی پا مسح کند و بهتر است تمام روی پا مسح شود. نکته: در افعال وضو باید ترتیب (مُوالات) را رعایت کرد و کارهای وضو را پشت سر هم انجام داد یعنی نخست، باید صورت را شست، سپس دست راست و پس از آن دست چپ و بعد از آن سرو و سپس پا را مسح کرد.

روح وضو در دعای وضو

امیرمؤمنان علی علیه السلام برای وضو دعایی را تعلیم داده است. توجّه به مفاهیم این دعا یاری می‌کند تا نمازگزار وضوی کامل و نیکو بگیرد و روح وضو را با ظاهراً همراه سازد تا مقدمه‌ای برای پیدایش حضور قلب در نماز گردد. افزون بر این، اسرار وضو در این دعا نیز نهفته است.

دعای هنگام وضو

«بِسْمِ اللَّهِ وَالْحَمْدُ لِلَّهِ الَّذِي جَعَلَ الْمَاءَ طَهُورًا وَلَمْ يَجْعَلْهُ نَجَسًا؛

به نام خدا، و سپاس خدایی را که آب را پاک و پاک‌کننده گردانید و آن را نجس قرار نداد».

اشارات

۱. ذکر «بسم الله الرحمن الرحيم» در ابتدای وضو باعث تطهیر وجود انسان می‌شود. در صورتی که تسمیه (بسم الله گفتن) فراموش شود، وضو فقط طهارت برای اعضای وضو خواهد بود. امام صادق علیه السلام می‌فرماید:

«إِذَا سَمَّيْتَ فِي الْوُضُوءِ طَهَّرَ جَسَدَكَ كُلَّهُ وَإِذَا لَمْ تَسْمَ لَمْ يَطْهَرْ مِنْ جَسَدِكَ إِلَّا مَا مَرَّ عَلَيْهِ الْمَاءُ»^۱

هنگامی که برای وضو «بسم الله» گفتی تمام بدن تو پاک می‌شود و هنگامی

۱. تهذیب الأحکام، ج ۱، ص ۳۵۸؛ کافی، ج ۳، ص ۱۶.

که «بسم الله» را نگفتی، از جسم تو، فقط آن اندازه‌ای پاک می‌شود که آب بر آن ریخته شده است.

برخی سِرّ این مطلب را این گونه بیان نموده‌اند که هنگام ذکر خدا، قلب از خُبث (پلیدی) غفلت از خداوند تعالی پاک می‌شود. هنگامی که قلب پاک شد، تمام بدن طاهر می‌شود؛ زیرا بدن تابع قلب است.^۱

۲. سپاس خدا در آغاز، از آن جهت است که وقتی انسان به آب وضو می‌نگرد خدا را یاد کند و او را بر نعمت آب، که خاصیت پاک‌کنندگی دارد سپاس گوید و در ذهن خود به یاد آورد که همان گونه که آب، آلودگی ظاهری را برطرف می‌کند، از خدا بخواهد تا با آبِ مغفرت و رحمت خود، آلودگی‌های حاصل از گناه را از او پاک سازد.

دعای هنگام مضمضه^۱

«اللَّهُمَّ لَقِّنِي حُجَّتِي يَوْمَ الْفَلَاكِ، وَأَطْلِقْ لِسَانِي بِذِكْرِكَ؛

بار خدایا، حجت و دلیل را در روز دیدارت، بر زبانم جاری
ساز^۲ و به ذکر خود زبانم را به ذکر و یادت بازکن.»^۳

اشاره

شایسته است دهان را با آب بشوییم تا به یاد شستشوی زبان از گفتارهای آزار
دهنده و بیهوده بیفتیم و زبانمان به جای آنها به ذکر خدا گویا گردد و در روزی
که بر زبانها مهر زده می شود و دست و پا به سخن می آیند (روز قیامت) زبان
ما با داشتن حجت و دلیل بر اعمالمان، در پیشگاه خداوند گشوده گردد.

۱. آب در دهان گرداندن.

۲. تا به حجت و دلیل جواب دهم آنچه را از من خواهند پرسید.

۳. تا همیشه به آن مشغول باشم.

دعای هنگام استنشاق

«اللّهُمَّ لَا تَحْرِمْ عَلَيَّ رِيحَ الْجَنَّةِ، وَاجْعَلْنِي مَمَّنْ يَشْمُرِيحُهَا وَرُوحَهَا وَطِيبُهَا؛

بارخدایا، بوی بهشت را بر من حرام مگردان و مرا از کسانی قرارده که بوی آن و نسیم آن و عطر آن را [با شامۀ خود] حسّ می‌کنند».

اشاره

استشمام بوی بهشت کنایه از بهشتی بودن است. بوی بهشت برای هرکسی در قیامت دریافتنی نیست، همان‌گونه که تنها یعقوب پیامبر، در میان جمع، بوی پیراهن یوسف را حس کرد؛ زیرا او در انتظار یوسف بود و مشتاق دیدارش. پس برای استشمام بوی بهشت، باید با اعمال نیک و اشتیاق به بهشت و انتظار آن، خود را در مسیر بهشتیان قرار داد.

دعای هنگام شستن صورت

«اللّٰهُمَّ بَيِّضْ وَجْهِي يَوْمَ تَسْوَدُّ الْوُجُوهُ، وَلَا تَسْوَدْ وَجْهِي يَوْمَ تَبْيِضُّ
الْوُجُوهُ؛

بار خدایا، در روزی که [بندگان گناهکار تو از شرمندگی گناهان فراوان] روسیاه
می‌گردند، چهره‌ام را سفید گردان و روسیاهم مگردان در روزی که [چهره بندگان
نیکو کردار توبه پاداش کردار نیکشان] روسفید می‌شوند».

اشاره

سفیدی چهره کنایه از آبرومندی و شادمانی از رضایت خداوند در قیامت است
و سیاهی آن کنایه از بی‌آبرویی نزد خداست. روزی که انسان در پیشگاه خدا
قرار می‌گیرد یکی از این دو حالت را دارد: اگر خداوند از کارهای بنده خشنود
باشد، چهره بنده شاد است و اگر کارنامه بنده سیاه باشد چهره‌اش سیاه
است و آکنده از شرم و اندوه.

دعای هنگام شستن دست راست

«اللّهُمَّ اعْطِنِي كِتَابِي بِيَمِينِي، وَالْخُلْدَ فِي الْجَنَانِ بَيْسَارِي، وَحَاسِبِنِي
حِسَاباً يَسِيراً»

بار خدایا، نامه اعمال مرا به دست راست من ده و جاودانگی در بهشت را ارزانی ام
کن و [چون مرا در جایگاه حسابرسی آری] به آسانی و سهولت حسابرسی فرما.

اشاره

دادن نامه اعمال به دست راست در قیامت کنایه از پذیرفته شدن اعمال
است. شستن دست راست یادآور کارنامه عمل انسان و قرار گرفتن در زمره
اصحاب یمین (یاران راست) است. این عمل عاملی است برای مراقبت از
اعمال و نیز توجه و حضور قلب در نماز که از مهم ترین اعمال در کارنامه عمل
انسان به شمار می آید.

دعای هنگام شستن دست چپ

«اللّٰهُمَّ لَا تَعْطِنِي كِتَابِي بِشَمَالِي، وَلَا تَجْعَلْهَا مَغْلُولَةً إِلَى عُنُقِي، وَ
اعُوْذُ بِكَ مِنْ مَقْطَعَاتِ النَّيْرَانِ؛

بار خدایا، نامهٔ اعمال مرا به دست چپ من مده، آن را طوق گردن من ننمای،
به تواز آتش جهنم پناه می‌برم».

دعای هنگام مسح سر

«اللّٰهُمَّ غَشِّنِي رَحْمَتِكَ وَبَرَكَاتِكَ؛

بار خدایا، رحمت و برکات را برو وجودم فراگیرنما».

دعای هنگام مسح پا

«اللّهُمَّ ثَبِّتْنِي عَلَى الصِّرَاطِ يَوْمَ تَزَلُّ فِيهِ الْأَقْدَامُ، وَاجْعَلْ
سَعْيِي فِيمَا يَرْضِيكَ عَنِّي؛

بارخدایا، در روزی که قدم‌ها بر صراط بلغزد، مرا بر آن ثابت قدم گردان،
و همهٔ سعی و تلاشم را در مسیر خشنودیت قرار ده.»

اشاره

لغزش قدم‌ها بر صراط، یعنی سقوط در آتش غضب الهی. این بدان جهت
است که در دنیا قدم‌ها به سوی شرّ و ظلم و گناه لغزیده‌اند و نه به سوی کار
خیر و نیکو. لغزش در دنیا از این رو، لغزش در صراط را در پی خواهد داشت،
پس اگر وضوگیرنده هنگام مسح پا متوجّه این حقیقت شود، بالطبع مراقب
رفتارهای خود خواهد بود.

سپس امیر المؤمنین علی علیه السلام سر مبارکش را بلند کرد و فرمود:
 «هر کس مانند وضوی من وضو بگیرد و آنچه را که من گفتم بگوید، خداوند
 از هر قطره‌ای فرشته‌ای را می‌آفریند تا خداوند را تقدیس و تسبیح کنند و تکبیر
 گویند و خداوند ثواب آن را تا روز قیامت برای وضوگیرنده ثبت می‌کند،^۱ و راز آن
 این است که وضو گرفتن به نوعی خود را در قیامت دیدن است. آمادگی برای
 نماز به نوعی آماده سازی برای دیدار خداست.

همچنین امیر المؤمنین علیه السلام فرمودند:

«أَيُّهَا مُؤْمِنٍ قَرَأَ فِي وُضُوئِهِ إِنَّا أَنْزَلْنَاهُ فِي لَيْلَةِ الْقَدْرِ خَرَجَ مِنْ ذُنُوبِهِ كَيَوْمٍ وَلَدَتْهُ
 أُمُّهُ»^۲

هر مؤمنی در وضوی خویش سوره قدر را بخواند، گناهایش بخشیده می‌شود مانند
 روزی که از مادر متولد شده است.»

۱. منهاج النجاح في ترجمة مفتاح الفلاح، ص ۴۱.

۲. الفقه المنسوب إلى الإمام الرضا علیه السلام، ص ۷۰.

دعا پس از فراغت از وضو

پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله دعایی به امیرالمؤمنین علیه السلام تعلیم دادند و فرمودند این دعا باعث رشد و کمال وضومی شود:^۱

«بِسْمِ اللَّهِ، اللَّهُمَّ إِنِّي أَسْأَلُكَ تَمَامَ الْوُضُوءِ وَتَمَامَ الصَّلَاةِ وَتَمَامَ رِضْوَانِكَ وَتَمَامَ مَغْفِرَتِكَ...»^۲

خدای من، از تومی خواهم کمال وضو و نمازم را و نهایت خشنودی و آمرزشت را».

آداب و مستحبات وضو

۱. مسواک

یکی از سنت‌های مورد تأکید رسول خدا مسواک کردن قبل از وضو است. پیامبر صلی الله علیه و آله

۱. «فَهَذَا زَكَاةُ الْوُضُوءِ».

۲. بحار الأنوار، ج ۷۷، ص ۳۱۷؛ جامع الأخبار، ص ۶۴.

مسواک را بخشی از وضو معرفی می نماید^۱ و می فرماید: «اگر باعث مشقت امت من نبود مسواک را قبل از هر وضو واجب می کردم»^۲. «دو رکعت نماز همراه با مسواک از هفتاد رکعت نماز کسی که مسواک نزده، برتر و با ارزش تر است»^۳.

۲. مضمضه و استنشاق

پس از مسواک، از سنت های مستحب، مضمضه (آب در دهان گردانیدن) و استنشاق (آب در بینی کردن) است.

مبطلات و نواقض وضو

اموری که وضوی فرد را باطل می کند نواقض وضو یا مبطلات وضو می نامند. آنها از این قرارند:

۱. رسول الله ﷺ: «السَّوَالُكَ شَطْرُ الْوُضُوءِ» من لا يحضره الفقيه، ج ۱، ص ۵۳.
۲. رسول الله ﷺ: «لَوْ لَا أَنَا أَشَقَّ عَلَى أُمَّتِي لَأَمَرْتُهُمْ بِالسَّوَالِكِ عِنْدَ وَضُوءِ كُلِّ صَلَاةٍ» من لا يحضره الفقيه، ج ۱، ص ۵۵.
۳. رَسُولُ اللَّهِ ﷺ: «رَكْعَتَانِ بِسَوَالِكٍ أَفْضَلُ مِنْ سَبْعِينَ رَكْعَةً بِغَيْرِ سَوَالِكٍ» المحاسن، ج ۲، ص ۵۶۱.

ادرار؛

مدفوع؛

باد معده؛

خوابی که بر چشم و گوش مسلط شود؛

آنچه موجب غسل شود (خروج منی، خون حیض و نفاس) که برای طهارت
از آنها، غسل واجب است و وضو کفایت نمی‌کند؛

جریان خون غیر منظم زنان (استحاضه)، هر چند که کم باشد و باعث غسل نگردد؛
آنچه عقل را از بین می‌برد، مانند دیوانگی، مستی و بی‌هوشی (این مطلب
اختلافی است).

وضو تا وقتی که یکی از مبطلات وضو از فرد سر نزند، طهارت باقی است و هرگاه
یکی از مبطلات وضو - که در بالا ذکر شد - از او سرزد، وضوی او باطل می‌شود و
برای اعمالی که متوقف بر وضو هستند باید دوباره وضو بگیرد.

۱. نقض وضو محدود به مواردی است که در متن گفته شد و غیر از موارد بالا هیچ چیز دیگری وضو را باطل
نمی‌کند.

برخی از احکام وضو

۱. وضو گرفتن پیش از وقت نماز صحیح است و وضو گرفتن به قصد داشتن طهارت، چه پیش از وقت و چه پس از آن کفایت می‌کند؛
۲. جایز است که نمازهای بسیاری را با یک وضو به جا آورد؛
۳. کسی که یقین وضو گرفته است و در باطل شدن آن وضو شک کند، وضو گرفتن دوباره بر او واجب نیست؛
۴. پاکیزگی آب، شرط صحت وضو و غسل است. وضو و غسل با آب نجس باطل است؛
۴. وضو و غسل با آب غصبی صحیح نیست؛
۵. اسراف آب در وضو حرام است، از این رو باید از آن پرهیز کرد؛ اگر چه اسراف موجب باطل شدن وضو نمی‌گردد؛
۷. وسواس از القائنات شیطان است که باعث شک در صحت اعمال شود و به این وسیله انسان از عبادت باز می‌ماند، بنا بر این باید در هنگام وضو از وسواس پرهیز کرد.

موارد وضو

الف) موارد وجوب وضو

۱. برای هر نمازیه استثنای نماز میت. ورود به نماز چه واجب و چه مستحب بدون طهارت حرام است؛
۲. طواف واجب؛
۳. مس آیات شریفه قرآن و اسماء جلاله.

ب) موارد استحباب وضو

۱. تجدید وضو در حالی که نواقض وضو از او سر نزده باشد؛
۲. وضو هنگام زیارت قبر پیامبر و قبور ائمه اطهار (علیهم السلام)؛
۳. داخل شدن در مسجد؛
۴. طواف مستحب؛
۵. هنگام خواب (تیمم و...).

۶. نماز میّت؛

۷. وضو برای جُنُب اگر بخواهد بخوابد یا بخورد و بیاشامد؛^۱

۸. شخصی که محتمل است و می خواهد نزدیکی کند؛

۹. هنگام نزدیکی با زنی که باردار است؛

۱۰. زن حائض که هنگام نماز در سجّاده می نشیند و ذکر می گوید (بدون اینکه نماز بخواند)؛

۱۱. هنگام بازگشت از سفر و زمانی که اراده سفر می کند؛

۱۳. هنگامی که قاضی می خواهد بر مسند قضا بنشیند؛

۱۴. وضو دادن میّت؛

۱۵. هنگام تکفین میّت؛

۱۶. زمانی که می خواهد میّت را درون قبر بگذارد؛

۱۷. هنگام زیارت قبور مؤمنان؛

و

۱. گفتنی است که وضو در این هنگام، کراهت خوردن و آشامیدن را بر می دارد.

موارد بسیاری است که این نوشتار کوتاه گنجایش ذکر آنها را ندارد. کسی که دائماً با وضو است، عمرش طولانی می‌شود. پیامبر فرمودند: «ای انس زیاد با وضو باش که خدا عمرت را طولانی می‌کند و اگر می‌توانی در همه شبانه روز با وضو باش که اگر با وضو از دنیا بروی، شهید خواهی بود»^۱.

۱. وسائل الشیعه، ج ۱، ص ۳۸۳؛ امالی (مفید)، ص ۶۰.

